

KNY-18-
00759

1653

DE
CHRISTO HEREDE
SCRIPTO

BREVIS COMMENTATIO

OCCASIONE L. XXIII PR. C. DE SS. ECCLES.

IPSO

IESV CHRISTI NATALI DIE

A. clolccc XXVI

IN ACADEMIA IVLIA

P. P.

HELMAESTADII

TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYPOGR.

5718/927

See Conf. f. 118/927.

CHRISTO HERED
SCRIPTO

REVIS COMPTANTO

CONTO & CONTO & CONTO

1850

ESV CHRISTO NATALI DIE

A CHRISTO

IN ACCESSIONE

1850

WILHELMSTADT

TRIS SAVIL CISTERCIENSI

ACCESSIONE

KNY-18-00759

PRORECTOR ET SENATUS
ACADEMIAE IVLIAE
CIVIBVS SVIS
S.

Activitatis IESV CHRISTI memoriam salutarem uti ea, qua Christianos decet, mentis sanctimonia recolamus, ac nosmet ipsos, laudabili veterum instituto, ad grati animi studium excitemus: qua Iustiniani aetas pietate fuerit adversus Deum, quo eam potissimum argumento testatam fecerit, quae ex isto probatae bonitatis semine, litigiorum germina pullularint, quae denique iisdem cohibendis remedia fuerint comparata, quove ista adminiculo refecata, etiam atque etiam considerare libet, Iustiniano praeunte. Occasionem et materiam scribendi nobis largitur l. 24. pr. C. de SS. eccles. cujus verba repetiisse vel ideo non pigebit, quod qui ANTON. CONTIVM ICTI antecesserunt, hanc ab eo primum codici additam a) ignorabant.

Επειδήπερ ἐν πολλαῖς ἤδη δια-
θήκαις εὗρομεν τιαύτας ἐνοτάσεις,
καθ' αἷς ἢ ἐξ ὁλοκλήρου τις ἐ-
γχαψε τὸν δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν
κληρονόμον, μὴ προσθεῖς εὐκτήριον
αἶκον μηδένα· ἢ αὐτὸν τὸν δεσπότην
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ ἡμισείας,
ἢ ἐξ ἑτέρων ἀνίσων μερῶν, ἕτερον

Quoniam in plerisque nu-
per testamentis invenimus
hujusmodi institutiones,
quibus ex asse quis scripserat
dominum nostrum Iesum
Christum heredem, non ad-
jiciens oratorium aut tem-
plum ullum, aut ipsum do-
minum Iesum Christum ex

A 2

semisse

a) praetermissorum libro, c. 16.

δε τινα ἐξ ἡμισείας ἢ ἄλλης μοίρας
 (ἤδη γὰρ πλείοσι διαθήκαις κα-
 τὰ τοῦτον γενομέναις τὸν τρόπον
 ἐνετύχουμεν,) καὶ πολλὴν ἀδηλί-
 αν ἐνεῦθεν οὕσαν κατὰ τοὺς πα-
 λαιοὺς ὁρᾶμεν νόμους· καὶ τοῦ-
 το ἐπανορθούμενοι, θεσπίζομεν
 εἰ μὲν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν
 χριστὸν γράψαι τις κληρονόμον, ἢ
 ἐξ ὁλόκληρου, ἢ ἐκ μέρους· ἀντι-
 κρως δοκεῖν τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν
 πόλιν, ἢ τὴν κώμην, ἢ τὸ χωρίον,
 ἐφ' ἧς καθέστηκεν ὁ τελευτήσας,
 ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐνίστασθαι
 κληρονόμον· καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν
 ἐκκλησίαν ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τῶν
 θεοφιλεστῶν αὐτῆς οἰκονόμων,
 ἢ εἰς τὸ μέρος, καθ' ὅσον κληρο-
 νέμος ἐγράφη. αὐτοῦ τοῦ κρατοῦν-
 τος, ἢ καὶ λεγάτον ἢ φιδεῖκο-
 μίσσον καταληφθεῖν. καὶ ταῦ-
 τα διαφέρειν ταῖς ἀγιωτάταις ἐκ-
 κλησίαις, ἐφ' ὧς εἰς πτωχῶν ἀ-
 ποστορεφὴν αὐτὰ προχωρεῖν.

femisse, vel aliis inaequali-
 bus partibus, alium vero
 quempiam ex dimidia vel
 alia portione, (jam enim in
 complura hujusmodi testa-
 menta incidimus,) cum vi-
 deremus multam exinde in-
 certitudinem secundum ve-
 teres leges exoriri. Nos
 hoc etiam emendantes fan-
 cimus, si quidem dominum
 nostrum Iesum Christum
 scripsit quis heredem vel ex
 asse, vel pro parte, manife-
 ste videri ipsius civitatis,
 vel castelli, vel agri, in quo
 constitutus erat defunctus,
 ecclesiam sanctissimam in-
 stitutam esse heredem, et
 hereditatem peti debere per
 Deo amantissimos ejus oe-
 conomos ex asse, vel pro
 parte, ex qua heres institu-
 tus est: eodem obtinente,
 et si legatum vel fideicom-
 missum relictum sit; ut ipsa
 competant sanctissimis ec-
 clesiis ad hoc quidem, ut ad
 pauperum alimoniam con-
 ferant.

Quaestio, num Christo hereditatem tradere, aut
 in partem eundem vocare tum licuerit? nullam omni-
 no dubitationem habebat. Singula ferme legis verba
 id

id arguunt, imo firmissime evincunt. Sive enim cogitemus 1) testatorum frequentiam, qui 2) hereditatem ex asse, semisse, aliisque partibus quibuscunque, 3) Christo, 4) et soli et cum coheredibus instituto, adscripserunt; five 5) sententiae adversae ratiunculam, 6) ipsamve spectemus veram et solidam rationem, qua imperator commotus, certa rem ambiguam constitutione definivit; five denique animum advortamus ad ipsius facti 7) et repetitionem, 8) et decisionem, vi cuius 9) curia seu ecclesia, quam vocant, parochialis, defuncti hereditatem petebat 10) per oeconomos, seu dispensatores domesticos, aut 11) legata et fideicommissa capiebat, 12) ad pauperum alimoniam eroganda: dicendum utique est, per leges fieri potuisse, ut testatorum patrimonia testamentis ad Christum pervenirent. Et quis dubitet, quum inde a Constantini tempestate, venerabili concilio relinqui potuerit, libero supremæ voluntatis stilo, et licito, quod iterum non redit, arbitrio. b) Neque vero solum decedentes ex hac vita, post mortem demum pii videri volebant, ac re ipsa testari, qua doctrina fuerint imbuti, dum viverent: sed et vivi beneque valentes, quotquot sacrorum nostrorum erant participes, decimas frugum, votis nuncupatis, sacerdotibus libabant et pauperibus. c) Erat nempe et haec ipsorum liberalitas, quae martyribus, apostolis, ipsique Christo, fiebat, d) legibus permixta et corroborata.

A 3

rata.

b) *l. 1. C. de SS. eccles. l. 4. C. Th. de episc. eccles. et cler. lib. XVI.*
ad quam legem docte commentatus est GUIL. FORNERIUS
selectionum lib. I, c. 28.

c) PAGANINUS GAUDENTIUS *de Iustiniani saeculi moribus*
part. I, cap. 23. 24.

d) *l. 15. l. 19. C. de SS. eccles.*

rata. Quae licet clarissima sint et indubitata, alia tamen legem premit obscuritas: quam ut felicius tollamus, paullo altius erit repetendum, a quam causa profecta sit haec constitutio? tum quo consilio testatores Christo reliquerint? cur denique locum, si cui relictum vellent, ipso nomine non appellarint?

Ad primum caput, a quam causa profecta sit haec constitutio, quae sacerdotibus et egenis tantopere favet? a PROCOPIO, si ad hanc vitam rediret, haud dubie responsum ferremus, quia Iustinianus, dum sacerdotibus aliorum possessiones inique invadentibus indulget, pius erga Deum videri e) volebat, sua aliorumque crimina pietate obtegens. At nihil causae subest, cur simulatori egregio, qui, a mendacio contra veritatem stare, non unis argumentis convictus est, credamus potius, quam incorruptis integerrimisque aliorum testimoniis, qui imperatoris studium sacrarum litterarum, quas a Theophilo edoctus, ad multam usque noctem, ipsius PROCOPII f) elogio, cum viris Deo deditis indagavit, et laudabilem egentium curam multiplici laudis genere praedicant. g) Istas igitur nequissimi obtreptatoris nugas contemnimus, et paullo curatius inquirimus, an Tribonianus, cui hanc legem acceptam ferunt nonnulli, uti alias, ita hac quoque sanctione, fraude solita usus, quasi per ipsum Christianorum latus petierit Christianam religionem, quam is hujus osor acerrimus everfam cuperet? Frigidam huic sententiae suffundere videtur DIONYSIVS GOTHOFREDVS,
V.C.

e) *anecd. n. 126, 177, 179.*

f) *de bell. Goth. lib. III.*

g) *Veterum testimonia legis in IOAN. EICHELII, Icti nostratis, animadversionibus ad Procopii avēdota, p. 62. 63.*

V. C. dum ad h. l. annotat, quibusdam deorum, h) non omnibus promiscue, beneficii loco datum esse, ut ex testamentis caperent: quasi Christo privilegium non dissimile esset concessum. At frustra esse hos auctores, et sine ulla veri specie haec dici, quis non vider? Proben, si possunt, quibus ista perplacent; probent, Tribonianum hujus legis auctorem esse. Cognitum est omnibus, ignotum nemini, quum priorum saeculorum imperatores multas leges conderent de religione, deque religionis antistitibus; i) nihil tamen de negotiis ad rem sacram pertinentibus eos innovasse sine consilio suffragioque antistitum, quos vel domi consulebant, vel in publicis consessibus de rebus religiosis in commune deliberantes audiebant. Si de re militari est consulendum, inquit AMBROSIVS, k) debet exercitati in praeliis viri exspectari sententia, consilium comprobari. Quando de religione tractatus est, Deum cogita. Et post pauca interjecta: Si civilis causa esset, diversae parti responsio servaretur: causa religionis est; episcopus convenio. Idem alibi disertius: l) Tu utique, quem nemo cogebat, nemo habebat in potestate, debuisti sacerdotem consulere. Non ergo immerito suspicantur viri doctissimi, Iustiniano, quum edictum hoc ferret de rebus Christianorum, Tribonianum consilii adiutorem non fuisse, sed Epiphanium, praesulem Constantinopolitanum, quem is auctorem secutus esse perhibetur, m) eum videlicet, ad quem luculen-

h) Quos CAIVS instituit. lib. II, tit. 7 enumerat: ad quem locum quae IAC. OISELIUS scripsit, legi merentur.

i) GAUDENT. l. c. cap. 4.

k) Epistola ad Valentinianum imp. contra Symmachum.

l) Epistola ad Eugenium.

m) CAESAR BARONIUS annal. eccles. tom. VII ad a. 528, et

HENR.

culenta de sanctis fidei dogmatibus epistola n) est per scripta. Deinde neque privilegium esse, idque ex mera alienigenarum superstitione irrogatum, tum bona hereditaria pauperibus transcripta comprobant, tum altera MANVELIS COMNENI constitutio, o) qua, Christo herede facto, iudicium validum ac firmum esse voluit. In hujus vero aetatem, neque ulla cadit suspicio pravae gentium aemulationis, neque alia ex istis ratiocinationibus convenit. Quare nec illo egemus argumento, quo multos non satis feliciter pugnare observatum est, quasi is, qui sapientissime prospexit, ne Paulus testimonium reciperet a Pythonis spiritu; p) qui nec ipse homines, q) nedum daemones, r) sibi testes esse passus est; qui cohibuit, ne senatus Romanus auctoritatem commodaret vesano Tiberii conatui, Christum in deorum numerum referre volentis: s) idem quoque obstitisset utique, ne, privilegio dato et accepto, ad eorundem classem adscriberetur, ac diis, quasi unus ex illis, aequipararetur.

Accedendum nunc est ad alterum, quod supra posuimus, caput, quo consilio Christum in hereditatem venire jusserint testatores? CAESAR BARONIVS, t) et qui vastum hujus opus in arctum contraxit, HENRICVS SPONDANVS, u) videntur in eam concessisse fen-

HENR. SPONDANVS ad eund. ann. M. ANT. DE DOMINIS de rep. eccl. lib. VI, c. 6, n. 55.

n) l. 7. C. de summa Trinit.

o) Const. I.

p) Act. XVI, 16.

q) Ioan. V, 34.

r) Matth. VIII, 29. sqq. Marc. I, 24. sqq.

s) TERTULLIANVS apud NICEPHORVM H. E. lib. II, c. 8. Conf. CONR. RITTERSHVSIVS, Brunsvigae Altorfque decus immortale, lect. sacr. lib. VII, c. 22.

t) Annal. eccles. tom. VII ad a. 530. n. 45.

u) ad ann. 530. n. 4.

sententiam, quasi cives subjecti ad heri exemplum se composuerint, ac propterea, quum ille studio excitandarum aedium sacrarum teneretur, hos quoque moribundos ecclesiis legasse facultates suas, easque in templis exaedificandis impendi voluisse: sed ita loquuntur ambigue atque perplexe, ut satis appareat, eos sibi ipsis non constituisse, nedum legis verba, ad quae provocant, curate satis inspexisse. Magis ad speciem valuisset, propiusque causae duumviri illi inserviissent suae, si patrimonialia morituros Christo obtulisse dixissent cogitando crimina, quae expianda pauperes deprecarentur; aeternamque salutem expectando, quam Deus ipsis propitius retribueret. Neque magnopere laborassent, quibus firmanentis stabilirent, quae affirmarant: ejus enim veterem auctorem laudare potuissent MANVELEM COMNENVM, qui maturanda esse judicia, quae inter litigantes hoc de negotio committuntur, eam potissimum ob causam voluit, ne inanis eorundem dilatio detrimentum inferat defunctorum animis. Συμβαίνει γὰρ ἐν τούτοις τὰς τῶν τελευτώντων ζημιῶσθαι ψυχάς. *Contingit enim hinc, ut defunctorum animae damnum subeant.* Aevi certe Iustiniani historia nos edocet, insedisse jam tum mentibus hominum eam persuasionem, quasi noxa quaecunque oblatione lueretur. Vnus instar omnium testis erit HIERONYMVS, x) ipso saeculo superior, publice, inquit, *recitantur offerentium nomina, et redemptio peccatorum mutatur in laudem.* At quoniam Iustiniani lex nullam hujus rei suspicionem injicit; non magis horum commenta admittimus, quam ista aliorum,

B qui

x) lib. II ad Hierem. XI, p. 291. Conf. theologus e nostris excellenter eruditus, IOAN. FECHTIVS de orig. et superstitione missarum c. 4, n. 7 plurimisque seqq.

qui hujus loci propriam esse arbitrantur disputationem eam, quam de Christi corpore, corruptioni naturaeque imbecillitatibus haud obnoxio, Iustino seniore Iustinianoque imperantibus, ingressi sunt acephali, agnoetae, horumque infelix suboles, ἀφθαετοδοκῆται et φθαετολάτραι seu corrupticolae: y) quorum alterutri e sectae suae disciplina, non odio, sed bono animo, sed affectu Dei, honorare se dominum atque amare credentes, z) eo devenerunt, ut Christum heredem facere mallent, quam quemvis alium. Auget suspicionem, quod Iustinianus ipse edicto istam sententiam a) propugnavit, quum vitae partem maximam fere exegisset: quam causam subesse calumniantur, cur tam pronus esset facilisque ad ea stabilienda, quae a testatoribus non satis provide constituta esse, pronuntiare ipsum oportuisset. Sed caritas, non male cogitans, sperare jubet, neminem quenquam testatorum monstri quid aluisse. quae ut vera putemus, his potissimum rationibus inducimur, quod, quo anno hanc legem promulgavit imperator, perver-sae istius doctrinae semina tam late sparsa necdum fuerunt: deinde quod ejus sectatoribus, si qui fuissent, testamenti factio erat adempta. b)

Supereft, ut tertio loco disquiramus, quid causae sit, quare locum, si cui relictum vellent, certo suo ac proprio vocabulo nominare neglexerint testatores. Inde enim nascebatur dubitatio, quasi institutio inanis esset et nulla, utpote sine certo consilio facta: c) et haec est illa

ἀδῆ-

y) De quibus videndi LIBERATVS DIACONVS in brevuario, NICEPHORVS lib. XVII, c. 29. ISIDORVS origg. lib. VIII, §. aliiue.

z) SALVIANVS.

a) EVAGRIVS lib. III, c. 38.

b) l. 19. C. de haeret.

c) §. 25 l. de legat. VLPPIANVS 22, 4, ibique SCHVLTINGVS

ἀδελφία κατὰ τοὺς παλαιούς νόμους, de qua imperator conqueritur. Causa vero non fuit alia, quam quia Christi nomen, legum tabulis convenienter ipsos demonstrabat pauperes: nec ulla suberat ambiguitas. Servator enim benignissimus beneficia in miseros et laborantes collata sibi imputat. d) τοῦ γὰρ αἰτοῦντος λαμβάνοντος, ἵσταται ὁ Χριστὸς συγκοιλιῶν τούτῳ τὴν χεῖρα. ἐφ' ὅσον γὰρ, Φησὶν, ἐν τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Multi homines, verba sunt MANVELIS COMNENI, in extremis suis dispositionibus procuratores seu executores eorum, quae praescripserunt, relinquunt, iisque Christo, dulci isto ac mundo salutari nomine, herede scripto, rerum suarum dispensationem atque administrationem injungunt. Hoc autem videntur facere, cum pauperibus substantias suas dividendi praecipiunt. Cum enim mendicans accipit, adstat Christus, ac una cum illo manum porrigit. Quatenus namque, inquit, uni ex minimis hisce fratribus fecistis, mihi fecistis. Deinde usitata non solum loquendi formula erat, sed etiam quotidiana, ut, qui in testamenti benefici essent erga aerumnosos, Christum heredem reliquisse dicerentur. CHRYSOSTOMVS: e) ἐν ταῖς διαθήκαις τὸν Χριστὸν κατάλπε κληρονόμον. εἶδε γὰρ μὲν ζῶντα· τοῦτο γὰρ προαιρέσεως ὀρθῆς ἦν. ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης γενεῶν φιλοτιμότερος. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο προσέταξε δίδοναι πένησι, ἵνα ζῶντας ἡμᾶς φιλοσόφους ἐργάσθαι, ἵνα πείσῃ χρημάτων καταφρονεῖν, ἵνα ὑπεροχῇ διδάξῃ τῶν γηίνων. In testamento Christum relinque heredem.

B 2

nam

GIVS. IVL. PAVLLVS III sentent. III, §. 3, de institut. heredum, et tit. VI, §. 13. de legat.

d) Matth. XXV, 40, 45.

e) in epist. ad Ephes. cap. V, hom. 18.

nam oporteret quidem viventem. hoc enim esset recte instituti liberi arbitrii. sed tamen vel a necessitate fias liberalior. Etenim propterea Christus iussit te dare pauperibus, ut nos viventes redderet philosophos, ut persuaderet despiciere pecunias, ut doceret terrena contemnere. Nemini vero mirum videbitur, in sanctione juris causam afferri e sacra oraculorum caelestium doctrina petitam. haec enim consuetudo a ICtorum rationibus nequaquam aliena est. Scantiniæ legis criminis flammis ulciscuntur Valentinianus, Theodosius et Arcadius, f) ut universi intelligant, sacrosanctum cunctis esse debere hospitium virilis animae. g) Liquet denique, heredem incertum non esse, sed rite recteque institutum intelligi, quem testator signis et demonstrationibus quibuscunque, e quibus de voluntate ipsius manifeste constare potest, ostendit et declarat, uti vel primis Iustinianeis non est incognitum. Quamvis enim sigillatim demonstretur nemo: in universum tamen patet, quem sibi heredem optet moriens; nihilque magis, vel ipsius Servatoris effato, h) certum est, quam certa est egentium multitudo, et praesentia, quos semper nobiscum habebimus. Quare dicendum est, venerabili Christi nomine addito, eos, ratam magis et inviolabilem futuram esse voluntatem suam, jure confirmasse.

Atque nunc plane perspicimus, qui hominum mentes scrupulus maxime urserit, et quae res in contentionem venerit. Erant plura loca, quibus alebantur infor-

f) l. 7. C. Th. ad L. Iul. de adult. lib. VIII, ibique IAC. GOTHOFREDVS.

g) 1 Corinth. III, 16, 17. Conf. PAUL. BAVLDRI ad Lactantium de mortibus persecutorum p. 121, 122. et STEPH. BALVZIVS ad eund. p. 34.

h) Matth. XXVI, 11, Ioan. XII, 8.

fortunati, xenones, nosocomia, orphanotrophia, procho-
trophia, gerontocomia, brephotrophia, monasteria, ipsae
denique ecclesiae. i) Et Constantinopolitanorum curia-
ta aedes hoc sibi munus tanquam praecipuum deposcere
videbatur, eo quod omnium aliarum caput k) esset, et ce-
leberrimum Sophiae templum, summa religione cultum,
l) Christo, a quo, aeterna patris sapientia, m) nomen
traxerat, sacrum esse perhiberetur. n) Poterant et
defuncti voluntatem, agnati eam in partem interpretan-
do explicare, ut hereditas viritim distribueretur inter
egentes, neque de eadem quidquam in commune pau-
perum aerarium conferretur. Has similesque tene-
bras ut dispelleret imperator, omnesque obscuritates in
aperto certoque juris tramite collocaret, edixit, eccle-
siam, quam vocant, parochialem, seu, ut latinius loqua-
mur, curiam o) ejus loci, in quo domicilium habuerat de-
functus, heredem esse, quae per dispensatorem domesti-
cum, qui a Germanis alicubi *der Heilig* appellatur, p) petat
hereditatem, eamque in usus hominum tenuiorum atque
inopum erogat. *Sit heres, sed mater filiorum, id est, gregis
sui, ecclesia, quae illos genuit, nutrit, pavit.* q) Causas hu-
jus

B 3

jus

i) l. 19, 22 C. de SS. eccles.

k) l. 24 C. eod.

l) PROCOPIUS *anecd. plag. C 3.* Conf. HVB. GIPHAN.
de Iustiniano imp. p. m. 40 et FRANC. GVINETVS *cap. 16.*m) Coloss. II, 3. CLEMENS Alexandrinus *stromat. lib. VI, p. m.*
644. IOAN. CHRYSOSTOMVS *serm. in Stephanum, tom.*
*VI. p. 277. c.*n) NICEPHOR. *lib. VII, cap. 49.*o) GVL. BVDAEVS *annotatt. poster. ad l. ult. §. 10. D. de mu-*
*ner. et honor.*p) CHRISTOPH. BESOLD. *thesaur. pract. voce Fabric.*q) HIERONYMVS *epist. 2 ad Nepotian. de vita cleri ortum et*
sacerdotum.

jus decisionis, quas a juris pontificii doctoribus plena manu ingeri novimus, scientes silentio praetermittimus. Hanc solam imperator satis praegnantem ratus est, ut malis domesticis impeditos, quorum innumerabilis erat multitudo, quod perversis errantium placitis addicti recte sentientes ejiciebant possessionibus, bonisque omnibus spoliabant, heredes admitteret. Ita namque imitabatur studium alendorum pauperum, quo Christianos veteres omnis celebrat historia. Iam inde enim ab initio salutis per Christum recuperatae, viri, qui divino cultui ministeria religionis impendunt, r) h. e. clerici, presbyteri et diaconi, pecunias in commune collatas, antistitis arbitrato erogabant in pauperes. s) Et eorum demum Christianorum, seu clericorum, verus esse cultus recte dicitur, t) qui adjuvare pauperes et positos in necessitatibus volunt, et qui, si quid vel parsimonia, vel provisione, vel mercatura, honestati tamen conscia, congesserint, in usum pauperum atque egentium ministrant. u) Praeterea civile, populare et prudens consilium erat, quo regendi peritiam imperatoris censeas, ut sumptum largissime praeberet infantibus, senibus, morbo, paupertate vel alia quavis difficultate laborantibus, sublata inutili frumentariae largitionis expensa, qua, tanquam vinculo quodam, inopem plebeculam potentiores olim in rep. Romana cives,

r) l. 2. C. Th. de episc. eccles. et cler. lib. XVI.

s) Canon. apostol. 40. Add. PETRVS GREGORIUS Tholosanus XV syntagm. 20.

t) l. 2 C. Th. de lustrali collatione lib. XIII. ibique GOTHOFREDVS.

u) l. 14 C. Th. eod. Qui plura nosse cupit de eo, quam solliciti fuerint Christiani de explendis aliorum egestatibus, adeat FRANC. DVARENVM de sacr. eccles. ministr. et benef. lib. 11, c. 1.

ves, et, oppressa demum rep., Caesares sibi obstrictam semper in manu habuerant. x)

Haec ea sunt, quae hoc quidem tempore in usus vestros, CIVES suavissimi, commentari libuit, ut mentes animosque vestros exsuscitemus ad sacra IESU CHRISTI natalitia pie quieteque peragenda. Gaudio exultat omnis Christianorum coetus de beatitudinis sempiternae hereditate, qua excideramus miseri, per Soterem eum recuperata, qui, dum inter homines vitam degebat, possessiones non habebat, ubi caput reclinaret, aut requiesceret, y) sed tenui sorte contentus, et sibi et suis prospiciebat de vitae necessitatibus, facultates, quae obvenerant, diligenter custodiens. z) Laetatur, Dei nos heredes factos esse et coheredes gloriae Christi, a) ingentemque hanc nobis omnibus laetitiam nuntiat, toti populo futuram. Hujus igitur quotquot participes fieri cupiunt; cupiunt autem omnes ac singuli; publice privatimque, in sacris conventibus, et in museo, sacra, quae nostro commodo prodita sunt, oracula legendo, audiendo, meditando, tanti beneficii memoriam recolant, indeque ab initio repetentes, nomen re ipsa profiteantur inter hominum quietissimos, quo Dei filii atque heredes facti non tantum bonis abundant, terraeque hereditates possideant, b) sed et altera illa vita ne se indignos judicent priventque. Non ignoratis, excludi eos hereditate, qui ad graves testatoris

x) THOM. RIVIVS in *defensione Iustiniani contra Alemannum*, apud EICHELIVM p. 298. 299.

y) Luc. VIII, 58.

z) Ioan. XIII, 29.

a) Rom. VIII, 17.

b) Matth. V, 4.

toris inimicitias descendunt. c) Nolite ergo Soteri vestro inimicitias indicere. Nescitis, mundi amicitiam, Dei esse inimicitias? qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei. d) Facinora et crimina Numen sanctissimum usque exosum est. Caveatis, quaesumus, ne forte obruantur animi vestri crapula et ebrietate: imo vero rerum vestrarum satagentes, sapientiae thesauros amplissimos colligatis, tandemque fidi atque prudentis servi felicitate gaudeatis, et cum Christo ad aeterna caelorum gaudia aliquando ingrediamini. Vnum denique vos volumus, ut non tam Iustiniani aevi testatorum frequentia admoniti, sacerdotibus, qui animorum curam agunt, hanc gratiam et benevolentiam praestetis, ipsis jure debitam, ut de fortunis vestris in ipsos quoque liberales sitis; quam Israelitarum potius exemplum e) ad imitandum vobis proponatis, atque ad tabernaculum et sacra, quae illi procurant, ultro plus etiam conferatis, quam quantum postuletur. Parata sit liberalitas vestra, f) prout quisque animo destinavit, non aegre, non invitus. hilarem enim datorem amat DEVS. P. P. Helmaestadii in academia Iulia d. xxv Decembris A. MDCCXXVI.

c) l. 9. D. de his, quae ut indign.

d) Iac. IIII, 4.

e) Exod. XXXVI, 4. seqq.

f) 2 Corinth. VIII, 7.